

Nr 58

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inköp av vissa kulturföremål, given Stockholms slott den 5 mars 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I statsverkspropositionen anmäldes att ett betänkande Förbud mot utförsel av kulturföremål (SOU 1964: 22) bereddes inom ecklesiastikdepartementet och att beredningen väntades bli slutförd inom sådan tid att en proposition skulle kunna föreläggas vårriksdagen. Då förutsättningar för närvarande ej föreligger för ett slutligt ställningstagande till de i betänkandet framlagda förslagen förordas i nuvarande läge, att medel anvisas för nästa budgetår för inköp av kulturföremål, som det är av stor vikt att behålla inom landet och som löper risk att bli exporterade.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 5 mars 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, frågan angående *inköp av vissa kulturföremål* och anför.

I statsverkspropositionen (bil. 10 s. 140) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1965/66 till Inlösen av vissa kulturföremål beräkna ett förslagsanslag av 100 000 kr.

Sedan denna fråga beretts ytterligare, anhåller jag att nu få anmäla den.

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 februari 1963 tillkallade jag regeringsrådet Enar Eckerberg såsom särskild utredningsman med uppdrag att undersöka vilka åtgärder som kan och bör vidtagas för att förhindra en omfattande utförsel ur riket av värdefulla konst- och kulturföremål (direktiv se 1964 års riksdagsberättelse s. 293). Utredningsmannen har den 25 maj 1964 avlämnat ett betänkande med förslag till förordning om förbud i vissa fall mot utförsel från riket av kulturföremål samt förslag i vissa andra frågor (Förbud mot utförsel av kulturföremål, SOU 1964: 22).

Efter remiss har följande myndigheter och organisationer avgett yttranden över betänkandet, nämligen statskontoret, generaltullstyrelsen — som hört tulldirektionerna i Stockholm, Göteborg och Malmö — riksrevisionsverket, kommerskollegium — som hört handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Skåne — riksarkivet, kungl. biblioteket, riksantikvarieämbetet, nationalmuseet, föreståndaren för livrustkammaren, skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet — som hört överbibliotekarierna vid universiteten i Uppsala, Lund och Göteborg samt vid karolinska mediko-kirurgiska institutet och tekniska högskolan i Stockholm — Nordiska museets nämnd, Vetenskapsakademien, Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, Akademien för de fria konsterna, hovrätten över Skåne och Blekinge, fideikommissnämnden, Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, museichefskollegiet i Stockholm, Sveriges Konst- och Antikhandlareförening och Svenska Antikvariatföreningen.

Gällande bestämmelser

I kungörelsen den 6 maj 1927 (nr 129) angående förbud mot utförsel från riket av vissa äldre kulturföremål (ändrad 1948: 25, 1949: 366, 1960: 442) stadgas förbud mot utförsel av vissa sådana föremål tillverkade före år 1860, nämligen möbler, husgeråd av trä, byggnader och byggnadsdelar samt till byggnader hörande fasta inredningsföremål.

Betänkandet

Frågan om skydd mot utförsel av vissa kulturföremål aktualiserades i samband med att Kungl. Maj:t år 1963 för riksdagen framlade prop. 1963: 5 med förslag till lag om avveckling av fideikommissen. Propositionen, som godkändes av riksdagen (BevL¹U 2, rskr 364), innebar att fideikommissen i princip skulle avvecklas vid den nuvarande innehavarens död. En konsekvens härav blir att fideikommissegendomen i framtiden fritt kan försälas även utomlands. I denna egendom ingår kulturföremål av stort värde.

Utredningsmannen föreslår i betänkandet en förordning om förbud i vissa fall mot utförsel från riket av värdefulla kulturföremål. Förordningen, som föreslås skola ersätta 1927 års kungörelse, avser alster av bildkonst, konsthantverk och konstindustri, vissa skrifter och andra föremål av allmänt person- eller kulturhistoriskt intresse. Syftet med det föreslagna exportförbudet är att förhindra utförsel endast av sådana kulturföremål som är av stort nationellt intresse ur konstnärlig, historisk eller vetenskaplig synpunkt. Tekniskt sett har utredningsmannen utformat sitt förslag på sådant sätt, att alla kulturföremål, som nått en viss ålder, i regel 100 år, beläggs med exportförbud. Detta skulle även gälla sådana kulturföremål, som inte anses behöva behållas inom landet. Från detta exportförbud görs vissa generella undantag. Ägare till kulturföremål som ej får utföras föreslås erhålla rätt att få föremålet inlost.

Utredningsmannen understryker, att det är av vital betydelse för exportförbudets effektivitet att tillräckliga ekonomiska resurser ställs till förfogande för att möjliggöra inlösen av kulturföremål som enligt förslaget ej får utföras. I betänkandet föreslås därför att en fond tillskapas för ändamålet. Den bör disponeras av Kungl. Maj:t.

Remissyttranden

I yttrandena över betänkandet godtages genomgående utgångspunkten att ett ökat skydd påkallas från samhällets sida för att minska risken för att vissa kulturföremål av stort värde för det svenska samhället utföres ur landet. Beträffande utformningen av skyddet föreligger dock olika meningar. Från generaltullstyrelsens sida har starka betänkligheter anförts rörande de praktiska möjligheterna att kontrollera förbudet. Tullmyndigheterna skulle som regel vid tullbehandlingen behöva kräva bevis eller intyg rörande en mycket vid krets av konst- och kulturföremål. Avsevärda hinder och besvär skulle härigenom drabba varuutförseln och allmänheten.

Departementschefen

Den hittillsvarande beredningen av utredningsmannens förslag och vissa remissyttranden däröver har givit vid handen, att ett generellt förbud mot utförelse av vissa kulturföremål i den föreslagna utformningen inte utgör en tillfredsställande lösning. Särskilt finner jag de från tullmyndigheternas sida framförda synpunkterna rörande svårigheterna att upprätthålla ett förbud av avsett slag vara väsentliga. Med hänsyn härtill är jag för närvarande inte beredd att lägga det framlagda förslaget till grund för nya bestämmelser i ämnet.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att jag efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 22 januari 1965 tillkallade sakkunniga för att undersöka om staten bör medverka till att de kulturvärden som ingår i Skoklosters fideikommiss bevaras för framtiden och i så fall på vilket sätt detta bör ske och samlingarnas vård tryggas.

I avvaktan på ett slutligt ställningstagande i frågan om skydd mot utförelse ur landet av vissa kulturföremål bör emellertid åtgärder vidtagas redan under nästa budgetår för att underlätta bevarandet av särskilt värdefulla föremål. Detta kan ske genom att medel ställs till förfogande för att användas till inköp av sådana kulturföremål beträffande vilka risk föreligger att de kommer att utföras. Inköp bör kunna beslutas endast i den mån fråga är om kulturföremål som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att deras behållande inom landet är av synnerlig vikt.

För nästa budgetår bör därför i riksstaten uppföras ett nytt förslagsanslag rubricerat Inköp av vissa kulturföremål. Hållbart underlag saknas för att beräkna medelsbehovet för budgetåret. Anslaget bör uppföras med ett belopp av 100 000 kr. Om behov av större inköpsverksamhet skulle uppkomma, får anslaget merbelastas. Kungl. Maj:t bör i efterhand för riksdagen anmäla den medelsförbrukning som erfordrats.

Under återopande av vad jag sålunda förordat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av vissa kulturföremål* för budgetåret 1965/66 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Sonja Ahrling